

costaid

Coping Strategies Against Information Disorder

Ενότητα 1 Ευαισθητοποίηση

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (ΕΑΕΑ). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο ΕΑΕΑ δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.

VERWEY, ^{Instituut} JONKER

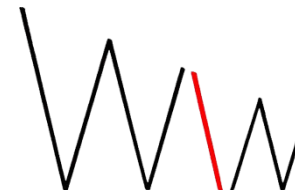
KU LEUVEN

costaid
Coping Strategies Against Information Disorder

Εταίροι

connexions
ICT for Education and Social Impact

Wissenschaftsinitiative
Niederösterreich
Science Initiative Lower Austria

Ενότητες

1. Ευαισθητοποίηση

2. Κριτική σκέψη

3. Επίλυση συγκρούσεων

4. Διευκόλυνση διαλόγου

5. Δεοντολογία

6. Δεξιότητες Αναστοχασμού

7. Ψηφιακές δεξιότητες

Στόχοι Ενότητας

- ✓ Να εξηγήσει τι συνεπάγεται η διαταραχή της πληροφόρησης
- ✓ Να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση σε θέματα σχετικά με τα αίτια και άλλες επιρροές σχετικά με την πίστη στη διαταραχή της πληροφόρησης
- ✓ Να εξηγήσει πώς αυτές οι επιρροές λειτουργούν και επηρεάζουν την αντίληψη του ατόμου
- ✓ Να οικοδομήσει δεξιότητες σχετικά με τον εντοπισμό και τη διαχείριση της εμπιστοσύνης στη διαταραχή της πληροφόρησης

Τι είναι η Διαταραχή της Πληροφόρησης;

Η διαταραχή της πληροφορίας είναι ο γενικός όρος για τρεις τύπους παραπλανητικών ή/και επιζήμιων πληροφοριών.

Οι τύποι αυτοί χωρίζονται σε δύο κατηγορίες:

- Εάν οι πληροφορίες είναι **ψευδείς ή όχι**.
- Εάν οι πληροφορίες διαδίδονται με **κακόβουλη πρόθεση** για να βλάψουν άλλους.

Οι τρεις τύποι:

1. **Λανθασμένη πληροφόρηση/παραπληροφόρηση:** ψεύτικη, χωρίς πρόθεση για κακό
2. **Παραπληροφόρηση (σκόπιμη):** ψευδής, πρόθεση για κακό
3. **Κακή πληροφόρηση:** αλήθεια, πρόθεση για κακό

ΑΝΑΚΡΙΒΕΙΑ

ΠΡΟΘΕΣΗ ΓΙΑ ΚΑΚΟ

Παραδείγματα Διαταραχής Πληροφόρησης

Και οι τρεις μορφές διαταραχής της πληροφόρησης είναι διαδεδομένες στην κοινωνία.

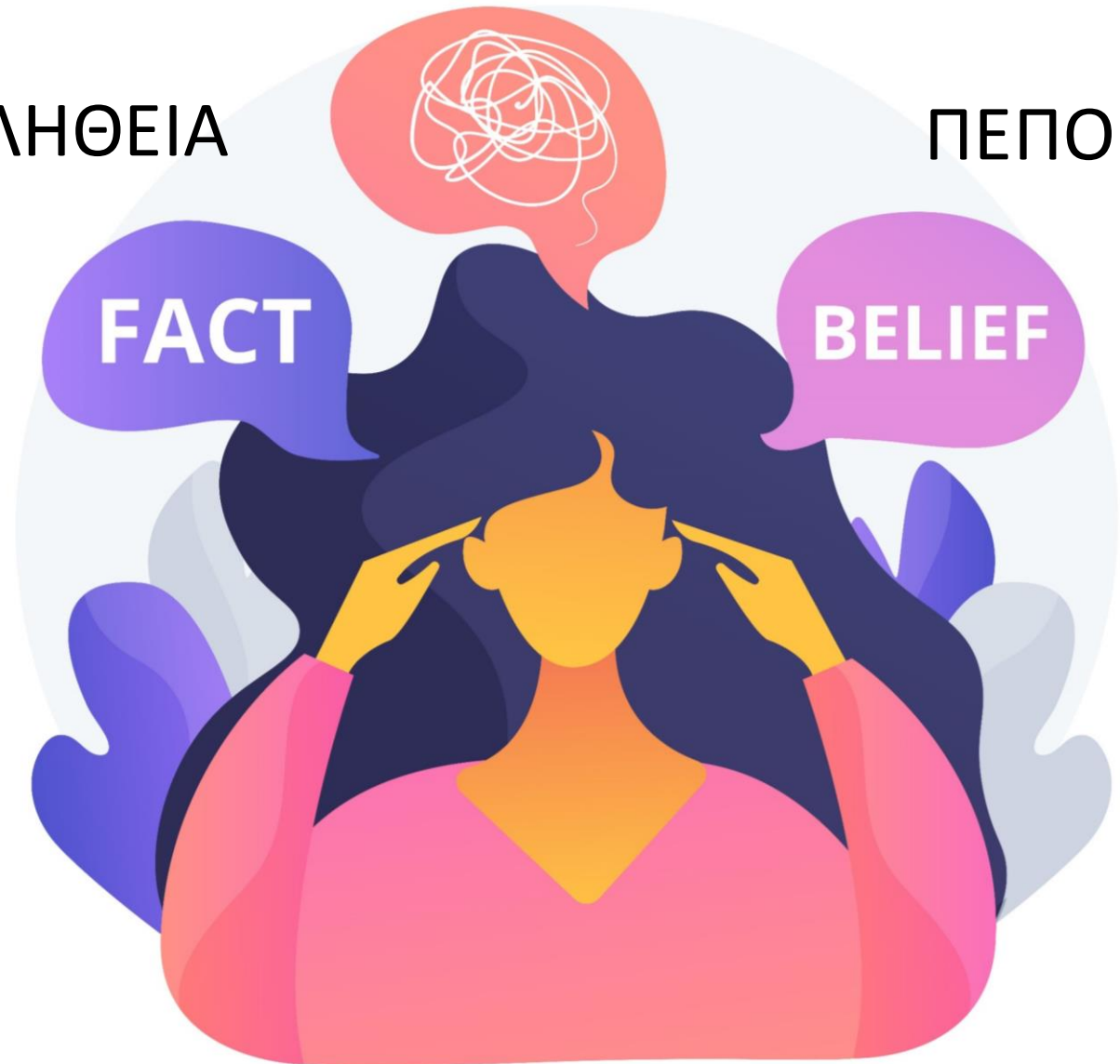
- **Η λανθασμένη πληροφόρηση** βασίζεται κυρίως στην άγνοια και τις προσωπικές προκαταλήψεις. Αυτά μπορούν να προκαλέσουν παρερμηνείες οι οποίες, όταν κοινοποιούνται, δημιουργούν παραπληροφόρηση.
- **Η σκόπιμη παραπληροφόρηση** μπορεί να είναι ένα πολύ μεγάλο θέμα, όπως για παράδειγμα η ανταλλαγή «ψευδών ειδήσεων» από ένα μέσο ενημέρωσης. Ωστόσο, παραπληροφόρηση μπορεί επίσης να βρεθεί σε μικρότερα περιστατικά, για παράδειγμα εταιρείες που γράφουν ψεύτικες κριτικές για τα δικά τους προϊόντα/υπηρεσίες ή άρθρα που χρησιμοποιούν υπερβολικούς τίτλους προκειμένου να παραπλανήσουν τους ανθρώπους να τα επισκεφθούν / να κάνουν κλικ σε αυτά.
- **Η κακή πληροφόρηση** για παράδειγμα μπορεί να είναι η συλλογή προσωπικών πληροφοριών μέσω ηλεκτρονικού ψαρέματος, αλλά και η χρήση αυτών των προσωπικών πληροφοριών για π.χ. doxxing, κλοπή ταυτότητας ή συκοφαντία.

Πίστη στη Διαταραχή της Πληροφόρησης: προβληματική συμπεριφορά

ΑΛΗΘΕΙΑ

ΠΕΠΟΙΘΗΣΗ

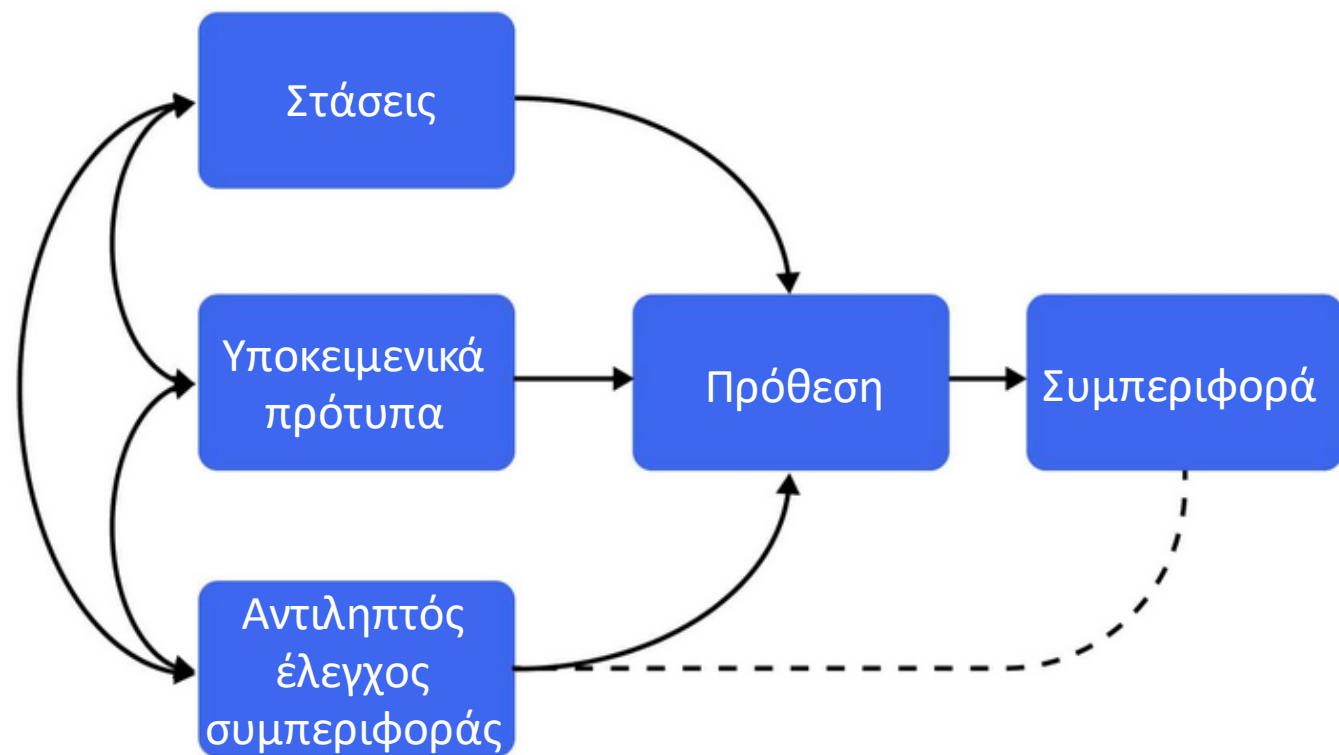
Η Θεωρία της Σχεδιασμένης Συμπεριφοράς

Η θεωρία της προσχεδιασμένης συμπεριφοράς είναι μια θεωρία που εξηγεί πώς οι άνθρωποι καταλήγουν να εκδηλώνουν τις συμπεριφορές που εκδηλώνουν.

Στο σχεδιάγραμμα μπορείτε να δείτε ότι για να εκτελέσετε κάποια συμπεριφορά, θα πρέπει να έχετε πρόθεση.

Η πρόθεση δημιουργείται από έναν συνδυασμό 3 παραγόντων:

- Στάσεις/προσωπικές πεποιθήσεις
- Υποκειμενικά πρότυπα
- Αντιληπτός έλεγχος συμπεριφοράς

Ένα παράδειγμα αυτής της θεωρίας

Στάσεις:

Το κάπνισμα είναι χαλαρωτικό.
Το κάπνισμα κοστίζει πολύ.
Το κάπνισμα κάνει κακό στην υγεία μου.

Υποκειμενικά πρότυπα / κανόνες:

Οι συνάδελφοί μου καπνίζουν.
Η κοπέλα μου δεν εγκρίνει το κάπνισμα.

Αντιληπτός έλεγχος συμπεριφοράς:

Ξέρω ότι θα μπορούσα να σταματήσω με λίγη βοήθεια.
Μπορώ να βασιστώ στην κοπέλα μου για να με βοηθήσει να το κάνω.

Πρόθεση:

Θα σταματήσω το κάπνισμα

Συμπεριφορά:

Σταματάω το κάπνισμα

Αυτό είναι ένα παράδειγμα αυτής της θεωρίας σε χρήση.

Η προσωπική τους στάση, η επιρροή του κοινωνικού τους περιβάλλοντος και το επίπεδο ελέγχου που αντιλαμβάνονται, τους έχουν οδηγήσει σε μια συγκεκριμένη συμπεριφορά: Να σταματήσουν το κάπνισμα.

Τώρα ας χρησιμοποιήσουμε αυτό το μοντέλο για την πίστη στην διαταραχή της πληροφόρησης!

Κάντε
κλικ

Πεποίθηση/ταπιστεύω

είναι μια κατάσταση ή συνήθεια του νου στην οποία η υπάρχει πίστη ή η εμπιστοσύνη σε κάποια άτομα ή πράγματα.

Στάσεις/Προσωπικές πεποιθήσεις (1/2)

- Η πεποίθηση/ το πιστεύω είναι μια ιδέα που κάποιος έχει και θεωρεί ότι είναι αληθινή. Η πεποίθηση μπορεί να προέρχεται από διάφορες πηγές, όπως:
  - τις παρατηρήσεις ή τα πειράματα ενός ατόμου·
  - την υιοθέτηση πολιτιστικών και κοινωνικών προτύπων (π.χ. θρησκεία)·
  - όσα τους λένε οι άλλοι (π.χ. εκπαίδευση ή καθοδήγηση).
- Μια πιθανή πεποίθηση μένει στο άτομο μέχρι να την ενστερνιστεί ως αληθινή και να την ενσωματώσει στο ατομικό του σύστημα πεποιθήσεων.
- Κάθε άτομο αξιολογεί και αναζητά βάσιμους λόγους ή αποδείξεις για αυτές τις πιθανές πεποιθήσεις με τον δικό του τρόπο.
- Από τη στιγμή που ένα άτομο αναγνωρίζει μια πεποίθηση ως αλήθεια, είναι έτοιμο να την υπερασπιστεί, και μπορεί να ειπωθεί ότι αποτελεί μέρος του συστήματος πεποιθήσεών του.

Στάσεις/Προσωπικές πεποιθήσεις (2/2)

Εν κατακλείδι: η στάση ενός ατόμου απέναντι σε κάτι δημιουργείται από τις εμπειρίες και τα μαθήματα (ζωής) που έχει αντιμετωπίσει σε όλη του τη ζωή.

Στην περίπτωση της πίστης σε (ψευδείς) πληροφορίες, οι άνθρωποι είναι πιο επιρρεπείς στο να πιστεύουν πληροφορίες όταν συνδέονται με τις προσωπικές στάσεις που έχουν αποκτήσει στη ζωή τους (**προκατάληψη της επιβεβαίωσης**).

Ωστόσο, αυτές οι προσωπικές εμπειρίες δεν αντικατοπτρίζουν πάντοτε τον κόσμο με ακρίβεια.

Παράδειγμα

Ένα άτομο άφησε το παιδί του να εμβολιαστεί και το παιδί αργότερα διαγνώστηκε με διαταραχή αυτιστικού φάσματος.

Αυτό το άτομο θα μπορούσε να είναι πιο επιρρεπές στο να πιστεύει ειδήσεις ή δημοσιεύσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που λένε ότι τα εμβόλια προκαλούν αυτισμό, από ό,τι οι άνθρωποι που δεν είχαν αυτή την προσωπική εμπειρία.

Παράδειγμα

Ένα άτομο έχει προσβληθεί από τη νόσο COVID-19 και δεν αρρώστησε βαριά. Ούτε και κάποιος άλλος από τον κοινωνικό του κύκλο.

Αυτό το άτομο θα μπορούσε να είναι πιο επιρρεπές στο να πιστεύει ειδήσεις ή δημοσιεύσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που λένε ότι η πανδημία COVID-19 είναι υπερβολική.

Υποκειμενικά πρότυπα/Κοινωνική επιρροή (1/3)

Το κοινωνικό περιβάλλον κάποιου παίζει σημαντικό ρόλο στη συμπεριφορά του, όπως φαίνεται από τη θεωρία που παρουσιάστηκε νωρίτερα.

Εν ολίγοις, το κοινωνικό περιβάλλον ενός ατόμου αποτελείται από τις κοινωνικές του σχέσεις, το φυσικό του περιβάλλον και το πολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο λειτουργεί και αλληλεπιδρά.

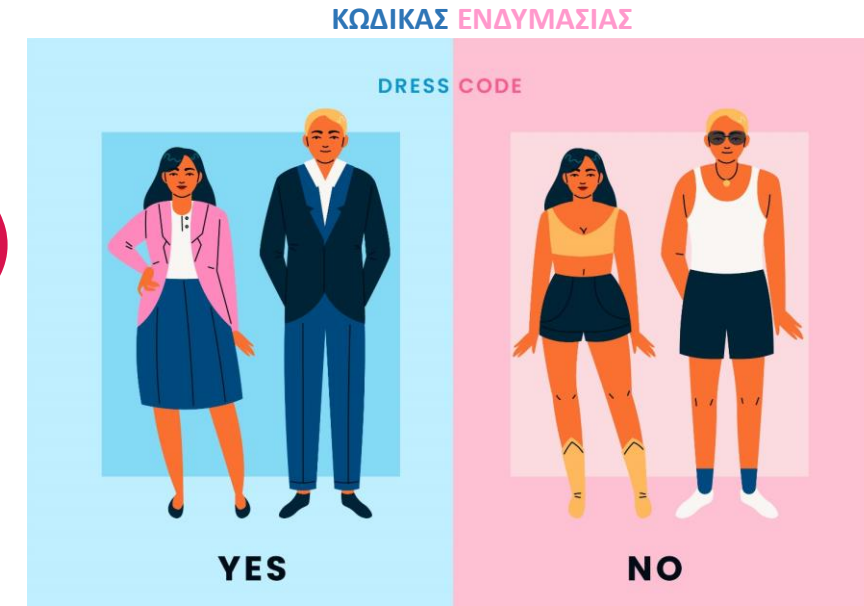
Για παράδειγμα, η χώρα στην οποία μεγαλώνει κάποιος αποτελεί μέρος του κοινωνικού του περιβάλλοντος, καθώς και κοινωνικές ομάδες όπως η οικογένειά του, οι φίλοι του, το σχολείο του, η ομάδα συνομηλίκων του, ακόμη και οι διαδικτυακοί χώροι που χρησιμοποιούν συχνά.

Υποκειμενικά πρότυπα/Κοινωνική επιρροή (2/3)

Οι περισσότερες κοινωνικές ομάδες έχουν τη δική τους υποκειμενική ιδέα για το πώς να ενεργούν σωστά. Αυτοί είναι **κανόνες**, οι οποίοι αποτελούν ζωτικό μέρος της ταυτότητας της κοινωνικής ομάδας.

Το να είσαι μέλος της ομάδας σημαίνει να τηρείς αυτούς τους υποκειμενικούς κανόνες. Αυτό μπορεί να κάνει τους ανθρώπους να αλλάξουν τη συμπεριφορά τους (εκούσια ή ακούσια) προκειμένου να **συμμορφωθούν** με αυτούς τους κανόνες.

Παράδειγμα: ακολουθώντας έναν κώδικα ενδυμασίας για μια δουλειά.

Όταν ένα μέρος της ταυτότητας της ομάδας είναι να ακολουθεί ορισμένα **αναξιόπιστα μέσα ενημέρωσης** ή να πιστεύει ορισμένες **αναπόδεικτες θεωρίες (συνωμοσίας)** για παράδειγμα, κάτι που ισχύει για πολλές **διαδικτυακές κοινότητες**, τα νέα πιθανά μέλη θα έχουν την τάση να **συμμορφωθούν**.

Υποκειμενικά πρότυπα/Κοινωνική επιρροή (3/3)

Άλλοι τρόποι με τους οποίους το περιβάλλον κάποιου μπορεί να επηρεάσει τη συμπεριφορά της πίστης σε ψευδείς πληροφορίες:

- Οι άνθρωποι τείνουν να καταβάλλουν λιγότερη προσπάθεια ή να σκέφτονται λιγότερο κριτικά όταν είναι μέλη μιας ομάδας (**κοινωνική οκνηρία**).
- Τα μέλη της ομάδας μπορούν να **επηρεάσουν** τη στάση και τις πεποιθήσεις ενός ατόμου μέσω της επικοινωνίας και της επιχειρηματολογίας.
- Όταν τα μέλη της ομάδας του ζητούν μια αλλαγή συμπεριφοράς, ένα άτομο είναι πιο πρόθυμο να **συμμορφωθεί**.

Συμπέρασμα

Λόγω αυτών των παραγόντων, ένα άτομο έχει περισσότερες πιθανότητες να αποδεχθεί τις πληροφορίες ως αλήθεια, όταν η πλειοψηφία της κοινωνικής του ομάδας πιστεύει στις πληροφορίες.

Αντιληπτός έλεγχος συμπεριφοράς (1/3)

Ο αντιληπτός έλεγχος συμπεριφοράς αφορά στην αντίληψη ενός ατόμου σχετικά με την ευκολία ή τη δυσκολία εκτέλεσης της συμπεριφοράς ενδιαφέροντος.

Συνδέεται στενά με την αυτο-αποτελεσματικότητα, η οποία είναι η πίστη κάποιου στην ικανότητά του να επιτύχει έναν στόχο.

Στην περίπτωση της πίστης σε (ψευδείς) πληροφορίες, αυτή η αντίληψη του ελέγχου μπορεί να επηρεαστεί από τις ακόλουθες έννοιες:

Αντιληπτός έλεγχος συμπεριφοράς (2/3)

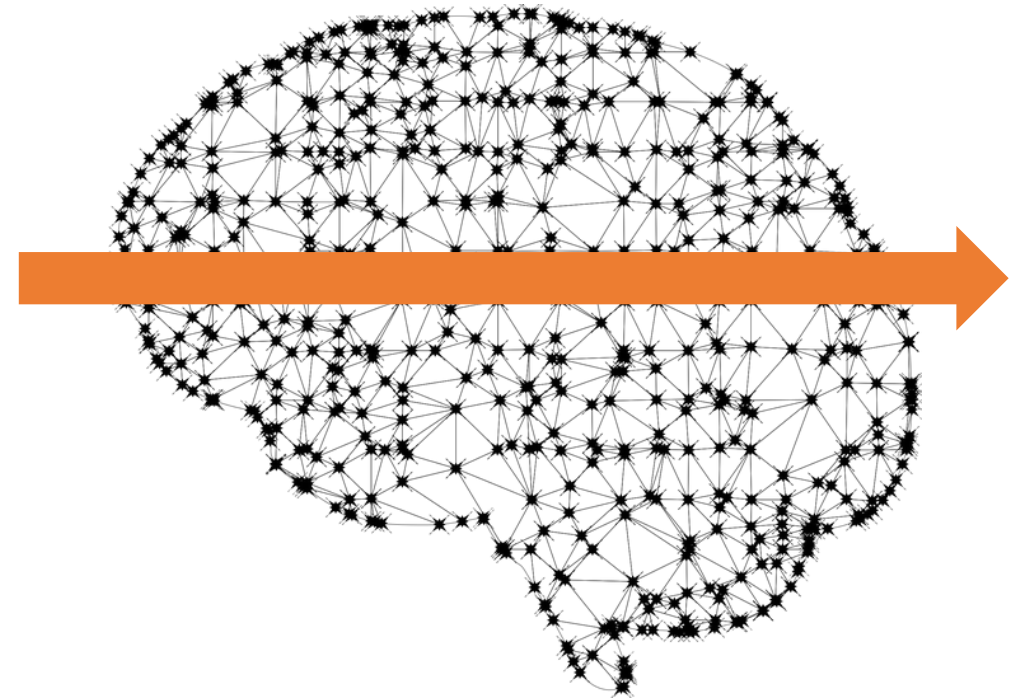
- **Έλλειψη αξιόπιστων πηγών:** όταν κάποιος λαμβάνει πληροφορίες μόνο από αναξιόπιστες πηγές, είναι πιο πιθανό να αντιμετωπίσει ψευδείς πληροφορίες. Χωρίς αντικρουόμενες πληροφορίες, οι ψευδείς πληροφορίες είναι πιο πιθανό να γίνουν αποδεκτές ως αλήθεια.
- **Περιορισμένη γνώση ή εξειδίκευση:** χωρίς βασικές πληροφορίες, γίνεται πιο εύκολη η αποδοχή ψευδών πληροφοριών ως αληθινών.
- **Έλλειψη γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας:** ανεπαρκής κατανόηση του τρόπου κριτικής αξιολόγησης και εκτίμησης των πληροφοριών.
- **Συναισθηματικός συλλογισμός:** τα συναισθήματα επηρεάζουν τη λογική. Όταν ένα άτομο έχει ισχυρούς συναισθηματικούς δεσμούς, μπορεί να είναι πιο επιρρεπές να δέχεται πληροφορίες που υποστηρίζουν αυτή τη συναισθηματική κατάσταση, ακόμη και όταν είναι ψευδείς.

Αντιληπτός έλεγχος συμπεριφοράς (3/3)

- **Προκατάληψη της επιβεβαίωσης:** η τάση αποδοχής πληροφοριών που επιβεβαιώνουν προϋπάρχουσες πεποιθήσεις πιο γρήγορα από άλλες πληροφορίες, ακόμη και αν οι πληροφορίες είναι ψευδείς
- **Γνωστικές συντομεύσεις:** οι άνθρωποι δεν σκέφτονται με κριτική ματιά για τα πάντα: μερικές φορές οι άνθρωποι χρησιμοποιούν ευρετικές μεθόδους ή «συντομεύσεις». Όλοι το κάνουν αυτό, ωστόσο, όταν χρησιμοποιείται σε λάθος σενάριο, μπορεί να προκαλέσει την αποδοχή ψευδών πληροφοριών. Αυτό είναι εξαιρετικά διαδεδομένο όταν το θέμα δεν θεωρείται σημαντικό.

**Δεξιότητες αναγνώρισης της
πίστης σε εσφαλμένη
πληροφόρηση και
παραπληροφόρηση**

Δεξιότητες αναγνώρισης της πίστης στην παραπληροφόρηση (1/3)

Εξαρτώμενη από το πλαίσιο:

Η πίστη στην παραπληροφόρηση (σκόπιμη και μη) μπορεί να ποικίλει σε μεγάλο βαθμό μεταξύ διαφορετικών ατόμων. Δεν υπάρχει ούτε μία αληθινή λύση ή ικανότητα για την αντιμετώπισή της. Ωστόσο, υπάρχουν κάποιες γενικές δεξιότητες που πρέπει να έχετε κατά νου.

- **Μείνετε ενημερωμένοι** σχετικά με δημοφιλή αφηγήματα στα μέσα ενημέρωσης, έτσι ώστε να γνωρίζετε τι συμβαίνει κατά την παραπληροφόρηση.
- **Να είστε σε εγρήγορση για σήματα «κόκκινης σημαίας».** Αυτά είναι σημάδια που δείχνουν ριζοσπαστικοποίηση, η οποία είναι συχνά προϊόν πίστης σε παραπληροφόρηση.
- Όταν έχετε παρατηρήσει κάποιες ανησυχητικές απόψεις, δηλώσεις ή επιχειρήματα, **προσπαθήστε να ξεκινήσετε έναν διάλογο** σχετικά με αυτό. Περισσότερα σχετικά με αυτό μπορείτε να βρείτε στην *Ενότητα 4: Διευκόλυνση του διαλόγου.*

Σήματα κόκκινης σημαίας (2/3)

Δεν υπάρχει πλήρης κατάλογος που να καλύπτει όλα τα πιθανά μηνύματα που θα μπορούσαν να υποδηλώνουν ριζοσπαστικοποίηση, διότι το θέμα αυτό είναι υπερβολικά περίπλοκο και εξαρτώμενο του πλαισίου. Η διαδικασία της ριζοσπαστικοποίησης αλλάζει και εξελίσσεται συνεχώς, , άρα και οι δείκτες αυτής.

Ωστόσο, ακολουθούν μερικά παραδείγματα για να δείξουμε πώς θα μπορούσαν να μοιάζουν αυτά τα σήματα:

Παραδείγματα σημάτων κόκκινης σημαίας (3/3)

- Η χρήση προβληματικών δηλώσεων ή γλώσσας που είναι γνωστό ότι συνδέεται με την παραπληροφόρηση ή ριζοσπαστικές ομάδες, για παράδειγμα δίνοντας έμφαση σε «εμάς-έναντι-αυτοί» διαχωρισμούς που σχετίζονται με την εθνικότητα ή τη θρησκεία.
- Μια αυξανόμενη αίσθηση του ανήκειν σε μια συγκεκριμένη (πολιτική, θρησκευτική, εθνοτική) ομάδα, ή αντίθετα, η αίσθηση ότι δεν ανήκουν πουθενά.
- Διακοπή παλιών φιλιών υπέρ νέων φίλων από μια ριζοσπαστική ομάδα.
- Αλλαγές στη διάθεση και/ή απομόνωση.
- Αξιοσημείωτες αλλαγές στην (σχολική) απόδοση ή απουσίες.
- Συμμετοχή σε διάφορες δραστηριότητες αναψυχής.
- Συμμετοχή σε διαδηλώσεις.
- Στάση απόρριψης απέναντι στην κοινωνία και τις αρχές.
- Ριζικές αλλαγές στα ρούχα ή την εμφάνιση.
- Πρόσφατη έκθεση σε έναν ή περισσότερους παράγοντες πρόκλησης.

Αναφορές και πρόσθετες πηγές

- Οι κατευθυντήριες γραμμές του έργου COSTAID στο costaid.eu, στις οποίες βασίζονται οι διαφάνειες αυτές.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-t](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-t)
- RAN Practitioners. (2023). *How to respond to disinformation in public communications from the perspective of frontline practitioners*. Radicalisation Awareness Network. https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2023-07/ran_cn_paper_how_to_respond_to_disinformation_in_public_communications_27-29032023_en.pdf
- Santos-d'Amorim, K., & Miranda, M. (2021). Informação incorreta, desinformação e má informação: Esclarecendo definições e exemplos em tempos de desinfodemia. *Encontros Bibli*, 26, 01–23. <https://doi.org/10.5007/1518-2924.2021.e76900>

Συγχαρητήρια!

Έχετε ολοκληρώσει την παρούσα ενότητα

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ' ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (ΕΑΕΕΑ). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο ΕΑΕΕΑ δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.

